

Modraszek telejus *Phengaris (Maculinea) teleius* (1059)

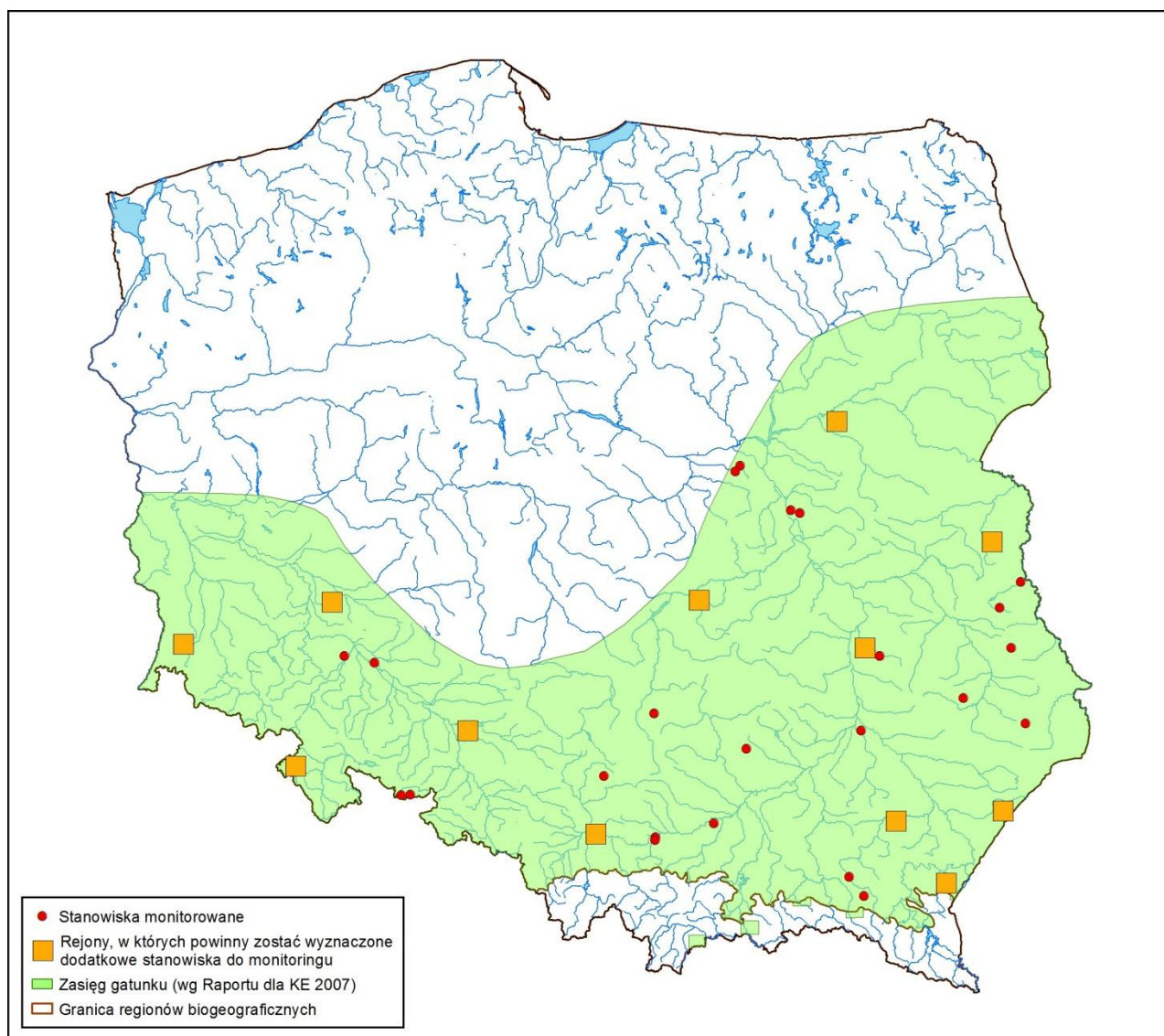

Autor raportu: Marcin Sielezniew

Eksperti: Blaik Tomasz, Dziekański Jan, Gwardjan Mariusz, Hołowiński Marek, Kajzer Joanna, Malkiewicz Adam, Marczak Dawid, Michalczuk Wacław, Nowakowski Włodzimierz, Pałka Krzysztof, Przybyłowicz Łukasz, Stelmaszczyk Radosław, Walkiewicz Paweł, Zamorski Roman

Gatunek występuje zarówno w regionie biogeograficznym kontynentalnym i marginalnie w alpejskim. Gatunek nie był monitorowany w latach 2009 i 2010.

Liczba i lokalizacja stanowisk i obszarów monitoringowych

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk monitoringu gatunku na tle jego zasięgu geograficznego

Monitoring gatunku przeprowadzono na 23 stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym. Stanowiska te są zlokalizowane w województwach: dolnośląskim, górnośląskim, lubelskim, małopolskim, mazowieckim, opolskim, podkarpackim, podlaskim i świętokrzyskim i nie reprezentują jeszcze w pełni rozmieszczenia geograficznego modraszka nausitousa w Polsce. Uzasadnione jest uzupełnienie w przyszłości listy monitorowanych stanowisk, szczególnie stanowiskami zlokalizowanymi w regionie alpejskim tj. w Beskidach, a także w regionie kontynentalnym: m.in. w Sudetach oraz województwach lubuskim, i łódzkim gdzie nie były prowadzone żadne obserwacje w 2011. Taka sieć stanowisk pozwoli na bardziej właściwe monitorowanie stanu ochrony gatunku.

Badania monitoringowe w roku 2011 wykonywało 13 ekspertów: Tomasz Blaik, Jan Dziekański, Mariusz Gwardian, Marek Hołowiński, Joanna Kajzer, Adam Malkiewicz, Dawid Marczak, Wacław Michalczyk, Krzysztof Pałka, Łukasz Przybyłowicz, Radosław Stelmaszczyk, Paweł Walkiewicz, Roman Zamorski.

Tab. 1. Zestawienie badanych stanowisk

Lp.	Nazwa stanowiska	Lokalizacja stanowiska (obszary chronione)
1.	Antoniówka	lubelskie (PLH060025 Dolina Sieniochy)
2.	Borzykowa	świętokrzyskie (PLH260034 Ostoja Szaniecko-Solecka)
3.	Drwinia	małopolskie
4.	Jarnołówce	opolskie (PLH 160007 Góry Opawskie)
5.	Komaszyce	lubelskie (PLH 060063 Komaszyce)
6.	Kraków I (łąka 43)	małopolskie (PLH120065 Dębnicko-Tyniecki obszar łąkowy)
7.	Kraków II (łąka 71)	małopolskie (PLH120065 Dębnicko-Tyniecki obszar łąkowy)
8.	Międzylesie	świętokrzyskie
9.	Ostrówiec	mazowieckie (PLH140050 Łąki Ostrówieckie)
10.	Podbiel	mazowieckie (PLH140001 Bagno Całowanie)
11.	Pikulawka	lubelskie (PLH 060013 Ostoja Poleska)
12.	Torfowisko Sobowice	lubelskie (PLH060024 Torfowisko Sobowice)
13.	Truskaw	mazowieckie (PLH140001 Puszcza Kampinoska)
14.	Trzebyczka	śląskie
15.	Ustrobną – Bratkówka	podkarpackie (PLH180030 Wisłok Środkowy z Dopływami)
16.	Włodawka	lubelskie
17.	Władysławin	lubelskie (PLH060040 Dolina Łętowni)
18.	Widacz	podkarpackie
19.	Wieszczyna II	opolskie (PLH 160007 Góry Opawskie)
20.	Wólka	mazowieckie
21.	Wrocław - Opatowice	dolnośląskie (PLH020017 Grądy w Dolinie Odry)
22.	Wrocław - Ratyń	dolnośląskie (PLH020103 Łęgi nad Bystrzycą)
23.	Zaleszany	podkarpackie (PLH 180020 Dolina Dolnego Sanu)

Wyniki badań i ocena stanu ochrony

Podsumowanie wyników badań wskaźników na stanowiskach

Tab. 2. Zestawienie ocen wskaźników stanu populacji i stanu siedliska na badanych stanowiskach

Parametr	Wskaźniki	Ocena			
		FV	U1	U2	XX
Populacja	Liczba obserwowanych osobników	6	10	7	-
	Indeks liczebności	5	9	6	3
	Izolacja	10	13	0	-

Siedlisko	Baza pokarmowa	20	3	-	-
	Struktura roślinności	14	8	1	-
	Stopień zarośnięcia powierzchni stanowiska przez krzewy i/lub rośliny inwazyjne	11	11	1	-

Wskaźniki stanu populacji:

Liczba obserwowanych osobników i indeks liczebności. Maksymalna liczba obserwowanych osobników na 100 m transektu w czasie jednej obserwacji wahała się od 0,5 w Drwini do 34 w Antoniówce. Ten ostatni wynik wyraźnie odbiegał od pozostałych, przykładowo kolejne miejsce pod względem wartości tego wskaźnika przypadło Borzykowej (16), a na pozostałych stanowiskach wartość wskaźnika nie przekraczała 10. Jakość zebranych danych umożliwiła kalkulację indeksów liczebności dla 20 stanowisk. Wartości tego wskaźnika wahały się od 1,5 we Władysławinie do 49 w Jarnońtówku. Jedyne dane porównawcze z monitoringu na transektach są dostępne w przypadku: Wólki, Podbieli, Truskawia i Torfowiska Sobowice, gdzie w latach 2008-2009 był prowadzony monitoring w ramach realizacji projektu LIFE. Ponadto na stanowiskach krakowskich prowadzone są badania z zastosowaniem metody znakowania. W przypadku Wólki oraz Torfowiska Sobowice dodatkowo odnotowano spadek liczebności w porównaniu z monitoringiem prowadzonym w latach 2007-2009, a z kolei w Podbieli i Truskawiu nastąpił wzrost indeksu liczebności. Jeśli chodzi o stanowiska krakowskie, to porównanie jest trudne w związku z inną metodą monitoringu. Badania metodą znakowania prowadzone w latach 2003-2010 wykazały fluktuacje liczebności, ale nie wskazują raczej istnienie jakiegoś trendu. Na wyniki tegorocznego monitoringu mogły mieć wpływ niekorzystne warunki pogodowe w lipcu, a także długość i sposób wytyczania transektów. W przypadku gdy były one relatywnie krótkie i poprowadzone były przez najlepsze fragmenty siedlisk tj. nasłonecznione i osłonięte od wiatru fragmenty, wyniki mogły być wyższe niż gdyby dotyczyły środka większej łąki. Pewną rolę odegrał też zapewne efekt obserwatora, czyli subiektywizm oceny.

Izolacja. Stopień izolacji poszczególnych stanowisk był bardzo zróżnicowany. Najniższą wartość zaledwie 7 m podano w przypadku stanowiska Kraków I gdzie barierą była szosa. Należy mieć jednak wątpliwość czy rzeczywiście w takim przypadku można mówić o różnych stanowiskach. Najbardziej oddalone od innych stanowisk był populacje z Podbieli i Ostrowca (ok. 10km). Wskaźnik izolacji otrzymał ocenę stan właściwy (FV) w przypadku 10 stanowisk, niezadowolający (U1) – w przypadku 13 stanowisk.

Wskaźniki stanu siedliska:

Baza pokarmowa. Zagęszczenie rośliny żywicielskiej na zdecydowanej większości stanowisk (17 z 19) ocenione zostało jako właściwe (FV), a tylko w Podbieli, Wólce i na Torfowisku Sobowice jako niezadowolające gdzie występowało poniżej 0,5 osobnika/m². Trudno podać wartość maksymalną tego wskaźnika, gdyż z analizy danych wynika, że część obserwatorów terenowych miało problemy z odróżnianiem poszczególnych osobników i/albo podali dane dotyczące liczby łodyg (występowanie kilkudziesięciu osobników w 1 m² jest nieprawdopodobne).

Stopień zarośnięcia powierzchni stanowiska przez krzewy i/lub rośliny inwazyjne. Zarośnięcie powierzchni było niewielkie (<25%) w przypadku 14 z 23 stanowisk, i tam wskaźnik otrzymał ocenę stan właściwy (FV). Na pozostałych stanowiskach wykonawcy odnotowali wkraczanie nawłoci, pokrzywy lub trzciny i/lub znaczną część powierzchni zakrzaczoną, co skutkowało oceną niezadowalającą (U1), a w jednym przypadku (Komaszyce) - złą (U2).

Struktura roślinności. Korzystna struktura roślinności, tj. obecność odpowiednich wiatrochronów występowała w przypadku 14 z 23 stanowisk, niezadowalająca (U1) - 8 i zła - 1 (Zaleszany).

Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach

Tab. 3. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach

Lp.	Stanowisko	Oceny			
		Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy zachowania	Ocena ogólna
1	Antoniówka	FV	FV	U1	FV
2	Borzykowa	FV	U1	U1	U1
3	Drwinia	U2	U1	U2	U2
4	Jarnołtówek	FV	U1	U1	U1
5	Komaszyce	U1	U2	U2	U2
6	Kraków I (łąka 43)	FV	U1	U1	U1
7	Kraków II (łąka 71)	U2	U1	U1	U1
8	Międzylesie	FV	U1	U1	U1
9	Ostrówiec	U1	FV	U1	U1
11	Pikulawka	U1	FV	FV	FV
10	Podbiel	FV	U1	U2	U2
12	Torfowisko Sobowice	U1	U1	U1	U1
13	Truskaw	U1	FV	FV	FV
14	Trzebyczka	FV	U1	U1	U1
15	Ustrobną – Bratkówka	U1	U1	FV	FV
18	Widacz	U2	U1	FV	FV
19	Wieszczyna II	U1	U1	U1	U1
17	Władysławin	U1	U1	U1	U1
16	Włodawka	U1	FV	FV	FV
20	Wólka	U2	U1	U2	U2
21	Wrocław - Opatowice	U1	U1	U1	U1
22	Wrocław - Ratyń	U2	FV	U2	U2
23	Zaleszany	U1	FV	FV	FV

Stan populacji. Stan populacji na 7 z 23 monitorowanych stanowiskach został określony jako dobry (FV), na kolejnych 11 - niezadowalający (U1), a w przypadku 5 stanowisk - zły (U2). Ocena ta wynikała z niskiej względnej liczebności obserwowanych imagines.

Stan siedliska. Stan siedliska był właściwy (FV) w przypadku 7 z 23 stanowisk, niezadowolający (U1) – 15 stanowisk i zły (U2) – 1 stanowiska (Komaszyce). Generalnie był nieco gorszy od stanu populacji. O ocenach niższych nie decydował jednak deficyt roślin żywicielskich, ale raczej zarastanie i/lub ogólna struktura roślinności.

Perspektywy zachowania z uwzględnieniem oddziaływań i zagrożeń. Gatunek ma dobre perspektywy na 6 z 23 stanowisk, w pozostałych przypadkach są one niezadowolające (U1) lub złe (U2) – odpowiednio 12 i 5 stanowisk. Korzystne prognozy dotyczą stanowisk, które są ekstensywnie użytkowane i relatywnie rozległe (Pikulawka, Włodawka, Widacz, Ustrobną-Bratkówka, Zaleszany). W przypadku Pikulawki jak również i Truskawia koszenie i odkrzaczanie związane jest z zabiegami ochrony czynnej w parkach narodowych. Niższe oceny (U1 i U2) wynikają z jednej strony z sukcesji wtórnej związanej z zaniechaniem użytkowania (Komaszyce, Kraków I, Kraków II, Wólka, Wrocław-Opatowice), a z drugiej z niewłaściwego użytkowania koszenia większych powierzchni w nieodpowiednim terminie (np. Drwinia, Jarnołówce, Wrocław-Ratyni). Zdarzało się, że oddziaływania te były odnotowywane jednocześnie na tych samych stanowiskach, na różnych ich fragmentach (Antoniówka, Władysławin, Ostrówiec, Podbiel). Niekorzystne zmiany siedliskowe wywołane odwodnieniem zaobserwowano w Międzyzlesiu.

Gatunki obce. Szata roślinna większości badanych stanowisk (m. in. Wólka, Ostrówiec, Podbiel, Truskaw, Kraków I, Kraków II, Wrocław-Opatowice) ulega przekształceniu na skutek pojawienia się gatunków inwazyjnych, zwłaszcza nawłoci kanadyjskiej i nawłoci późnej. Prowadzi to do znacznego zubożenia florystycznego siedliska, w tym eliminacji roślin pokarmowych oraz nektarodajnych gatunku. Podobny efekt wywołuje rozprzestrzenianie się pokrzywy oraz trzciny na niekoszonych łąkach.

Ocena ogólna. Stan ochrony gatunku na 7 z 23 stanowisk określono jako właściwy (FV), na 11 jako niezadowolający (U1), a na 5 jako zły (U2). W przypadku Antoniówki pozytywna ocena ogólna wynikała z bardzo dobrego stanu populacji oraz siedliska mimo nieco gorszych perspektyw zachowania ((silna presja działalności rolniczej)). Właściwy stan ochrony gatunku określono również dla stanowisk Pikulawka Włodawka oraz Zaleszany ze względu na dobre perspektywy zachowania populacji, ocenionych gorzej ze względu na niższe zagęszczenie, ale zamieszkujących bardzo rozległe i zróżnicowane siedliskowo tereny. Duża powierzchnia i odpowiednie użytkowanie były przyczynami, dla których stan ochrony oceniany jest jako właściwy na stanowiskach Widacz oraz Ustrobną-Bratkówka, a w przypadku Truskawia zdecydowały o tym wykonywane zabiegi ochronne. O ocenie niezadowolającej (U1) lub złej (U2) - w przypadku odpowiednio 5 (Borzykowa, Jarnołówce, Kraków I, Międzyzlesie, Trzebyczka) i 1 stanowiska (Podbiel) - zdecydowały stan siedliska oraz perspektywy zachowania gatunku (stanu populacji był właściwy). We Wrocławiu-Ratyniu zły stan ogólny (U2) był wypadkową złego stanu populacji oraz negatywnych perspektyw zachowania gatunku, wynikających z ostatniej intensyfikacji użytkowania, mimo że stan siedliska oceniono jeszcze jako właściwy. Podobnie było w przypadku Ostrówca, z tym, że tam stan populacji i perspektywy był nieco lepsze, bo „tylko” niezadowolający (U1). Na 8 stanowiskach (Drwinia, Komaszyce, Kraków II, Torfowisko Sobowice, Wieszczyzna II, Władysławin, Wólka, Wrocław-Opatowice) wszystkie składowe niezadowolającej (U1) lub złej (U2) oceny ogólnej były również określone jako niezadowolające lub złe.

Stan ochrony gatunku w obszarach Natura 2000

Tab. 4. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na obszarach Natura 2000

Lp.	Obszar Natura 2000	Oceny
-----	--------------------	-------

		Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy ochrony	Ocena ogólna
1	PLH060025 Dolina Sieniochy (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
2	PLH260034 Ostoja Szaniecko-Solecka (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
3	PLH 160007 Góry Opawskie (2 stanowiska)	XX	XX	XX	XX
4	PLH 060063 Komaszycy (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
5	PLH120065 Dębnicko-Tyniecki obszar łąkowy (2 stanowiska)	XX	XX	XX	XX
6	PLH140050 Łąki Ostrówieckie (1 stanowisko)	U1	FV	U1	U1
7	PLH140001 Bagno Całowanie (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
8	PLH 060013 Ostoja Poleska (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
9	PLH060024 Torfowisko Sobowice (1 stanowisko)	U1	U1	U1	U1
10	PLC140001 Puszcza Kampinoska (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
11	PLH180030 Wisłok Środkowy z Dopływami (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
12	PLH060040 Dolina Łętowni (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
13	PLH020017 Grądy w Dolinie Odry (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
14	PLH020103 Łęgi nad Bystrzycą)	XX	XX	XX	XX
15	PLH 180020 Dolina Dolnego Sanu (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX

Siedemnaście spośród 23 badanych stanowisk znajdowało się na obszarach Natura 2000. Tylko w dwóch przypadkach (Dębnicko-Tyniecki obszar łąkowy i Góry Opawskich) na tym samym obszarze monitorowano dwa stanowiska, w pozostałych przypadkach monitoring dotyczył pojedynczych lokalizacji. Ocena stanu ochrony na obszarze jest możliwa w przypadku łąk Ostrówieckich i Torfowiska Sobowice, gdzie jest ona tożsama z oceną stanu ochrony gatunku stanowiskach, które są jedynymi na tych obszarach. Jest to stan niezadowolający z uwagi na stan populacji, siedliska i perspektywy zachowania w przypadku Torfowiska Sobowice oraz stan populacji i perspektywy zachowania w przypadku łąk Ostrówieckich.

Stan ochrony gatunku w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Tab. 5. Ocena stanu zachowania gatunku w regionach biogeograficznych

Region	Oceny			
	Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy	Ocena ogólna
Region biogeograficzny kontynentalny	XX	XX	XX	XX

Monitorowane w 2011 roku stanowiska nie reprezentują w wystarczającym stopniu rozmieszczenia gatunku w regionie kontynentalnym, stąd ocena stan nieznany (XX). Gdyby jednak dokonać oceny na podstawie monitorowanych stanowisk, ekstrapolując sytuację gatunku tam stwierdzoną na cały region, byłaby to ocena stan niezadowalający (U1). Biorąc pod uwagę, że znaczna część wybranych do monitoringu stanowisk reprezentowała miejsca, gdzie we wcześniejszych badaniach stwierdzano silne populacje, ogólna sytuacja gatunku może być gorsza.